

בהר - בחוקותי תשפ"ו: הרב הלוי

חטא בבין אדם לחברו: הרב שטיינמן שאל את אחד העסקנה: 'אם מישהו יתן לך סטירה ברחוב, כיצד תגיב לו?' הלה השיב: אולי אעיר לו, אולי גם זה לא, אלא אמשׁיך הלאה בדרכי ולא אגיב למעשהו. חזר ושאלו: 'מה יקרה אם הוא יתן סטירה לבן שלך, מה תעשה?' אשלם לו כגמולו, אתן לו סטירה או שתיים - מנה אפיים. אמר לו הרב: כך אצל הקב"ה, כשבשר ודם חוטא כלפיו, הקב"ה מאריך אפו ולא מעניש מיד, אבל כאשר אדם נותן מכה לילד של הקב"ה - חוטא בבין אדם לחברו, ה' מעניש אותו על כך מיד (חכימא דיהודאי, עמ' 77).

כדאי ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק: אמרו חז"ל, על דיון הלכתי, ש'כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק' ולפסוק להקל כשיטתו (ברכות טא, א). יש שאמרו שהכוונה לשעת סכנה (רש"י שבת מה, א). הדרשנים דרשו שכל אדם שנמצא באיזו בעיה או בדוחק, יתפלל שתפילותיו תתקבלנה להקב"ה בזכותו של רבי שמעון (ברוך אומר או"ח ג, עז).

תספורת לקטנים בימי העומר: יש שהקילו לספר קטנים בימי העומר, שכן בקטן הקלו שאינו נוהג כלל דיני אבילות (שו"ע י"ד שצו, ג), וכן לדעת השו"ע יש להקל לאשה באבילות אחרי שבעה ימים (שו"ע י"ד שצו, ו), וכל שכן בעומר שהוא מנהג (אול"צ ג יז, ג). מאידך, יש שנמנעו או אסרו לספר ילד קטן, שכן באבילות של רבים מחמירים יותר מאבילות של יחיד ובזה מחנכים את הקטן להשתתף בצער מותם של תלמידי ר"ע, אא"כ יש צורך, כגון שגדל שערם מאד וגורם להם צער, או שיש להם כינים שיש להקל לספר אותם בימי ספירת העומר (אבות ישראל ד, ו). לפענ"ד, לכתחילה אין להקל לקטן או לאשה להסתפר בימי העומר, אך בשעת הצורך יש להקל מדין ק"ו מאבילות יחיד (הרב הלוי).

טבילת קולפן חדש: כלים המשמשים לסעודה טעונים טבילה (ע"ז עה, ב). בפוסקים מובא שכלים שרק מכשירים אוכל לאכילה ואותו מאכל אינו ראוי עדיין לאכילה אינו טעון טבילה, כדוגמת סכין שחיטה (שו"ע י"ד קכה; ביאור הגר"א קכ"א), ויש שכתבו להטבילו ללא ברכה (רמ"א י"ד קכה). באשר לקולפן, נחלקו הפוסקים האם טעון טבילה (ט"ז י"ד קכז). יש שכתבו שאם הוא משמש לקילוף ירקות חיים יטביל בברכה, ואם משמש לקילוף פירות שטעונים בישול נוסף הרי זה דומה לסכין של שחיטה, ממילא זו מחלוקת השו"ע שפטר לגמרי מטבילה, לבין הרמ"א שיטביל ללא ברכה (הכשרות למעשה, טבילת כלים; ילקוט גבריאל ה, א). יש שכתבו לחלק וללכת לפי רוב תשמישו של הקולפן (פ"ח י"ד קכ"ט). האם הוא משמש לקילוף ירקות חיים, שאז טעון טבילה בברכה, לבין קולפן לירקות הטעונים בישול שאז פטור מן הטבילה (אבני דרך וקח). אם הקולפן משמש לירקות או פירות חיים מטבילים אותו במקוה בברכה, בזה אזלינן בתר רוב שימושו לירקות חיים או ירקות הטעונים בישול, ואם יש ספק מטבילים אותו ללא ברכה (הרב הלוי).

ברכת הצנימים: אחת ההגדרות של 'פת הבאה בכינסין' שברכתה 'מזונות', היא פת שנכססת כמצה ולא נלעסת (שו"ע או"ח קסח, ז). כל זה בתנאי, שמלכתחילה נעשתה כדבר הנכסס, אך צנימים שנאפו כלחם ולאחר מכן נעשו צנימים ברכתם 'המוציא', מכיוון שהיו תחילה לחם רגיל וחלה עליהם כבר 'ברכת המוציא' (אול"צ ב מו; ברכת ה' ב, בסד).

נתינת מאכל אדם לבעל חיים: בגמרא מבואר שמאכלי אדם אין לתת לבהמה (תענית כ, ב), משום ביזוי אוכלים, ונראה כבועט בטובתו של הקב"ה, ועוד שהתורה חסה על ממונם של ישראל (רש"י שם). יש מסתפקים אם דבר זה נאמר להלכה (א"ר קעא, א). אמנם מצינו היתרים בלי פקפוק במקרים הבאים: א. אם אין לו דבר אחר להאכיל (מחצה"ש קעא, א) ב. אם לא יאכיל להבהמה היא תחלה או תמות. ג. אם יש טירחה או הפסד להביא מזון של בע"ח. ד. אם הבהמה שלו ומזונותיו עליו. ה. יש אומרים ששיווי מאכל שעל השלחן שעומדים לזריקה אפשר להאכילם לבע"ח ללא חשש (פס"ת קעא, ח).

המגיס [מערב] בשבת בתבשיל שעל גבי האש: פעולת ה'מגיס' היא ערבוב המזון באמצעות כלי, דבר המסייע לבישול ונחשב כבישול (רמב"ם שבת ג, יא). מי שעירבב תבשיל שעדיין לא נתבשל כל צורכו, יש מי שכתב שהתבשיל אסור בכל מקרה (א"א רנ"ג, ב), ויש אומרים שדווקא אם אינו מבושל כלל, אבל אם היה ראוי לאכילה על ידי דחק גדול [מאכל בן דרוסאי] מותר בדיעבד (ביאור"ה שיח, יח; ילקו"י שיח, מח).

נטילת ידיים אחר נטילת ציפורניים: הלכה היא, שהנוטל ציפורניו, היוצא מבית הכיסא ומבית המרחץ, הנוגע ברגליו והחופף את ראשו וכו' צריכים נטילת ידיים (שו"ע או"ח ד, יח). הלכה זאת, היא בין למי שנטל את ציפורני יד או ציפורני הרגל ואפילו רק ציפורן אחת. אין הבדל אם קצץ במספריים או בשיניו, ויש המלמדים זכות על מי שכסס ציפורניים בשיניים עקב עצבנות. הנוטל למישהו אחר אין צריך ליטול ידיו, אבל הניטל חייב בנטילת ידיים (פס"ת ד, כא).

נטילת ידיים בכלי לנוטל ציפורניו: אפשר לחלק את חובת הנטילה לד' סוגים: א. רוח רעה ובכלל זה, הקם משינה, היוצא מבית הכיסא ומבית המרחץ, המגלח שערותיו וכן הנוטל ציפורניו. ב. רוח רעה שיש בה גם משום טומאה. ג. ידיו מטונפות מזוהמה של זיעה. ד. ידיו מלוכלכות מרפש וטיט. לעניין הסוג הראשון [שבכללו הנוטל ציפורניו] מצינו מחלוקת בין המקובלים והפוסקים האם דינם כנטילת ידיים שחרית שצריך ג' פעמים ובכלי (פס"ת ד, יח). נראה שמעיקר הדין חובת נטילת ידיים היא לסעודה ויש אומרים גם לתפילה ולקם ממיטתו, אך לכתחילה טוב שיטול גם דברים אלו בכלי (אול"צ ב א, טו).

לא תיקום ולא תיטור בענייני עולם הזה: כתב הרמב"ם שבענייני העוה"ז ראוי לאדם להיות מעביר על מידותיו, שהכל אצל המבינים, הבל והבאי הם ואינם כדאי לנקום ולנטור עליהם (רמב"ם דעות ז, ז), דבר זה חיזק הרב מנחם מנדל מרימנוב שאדם יזכור תמיד (אור הנר, סדר היום כט).

פרשת בהר: הפוטנציאל שצריך לנצל

הפרשה פותחת במצוות השמיטה: "שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך, ואספת את תבואתה" (ויקרא כה,ג). הילקוט שמעוני (תהלים רמז תתס) אומר על הפסוק: "ברכו ה' מלאכיו, גיבורי כח עושי דברו" (תהלים קג,כ), שגיבורי כח - אלו שומרי שביעית, שבנוהג שבועלם אדם יכול לראות את שדהו בורה יום אחד או שבוע אחד ולא לזרוע אותה, אבל שומרי שמיטה משאירים את השדה נטושה שנה שלמה, ולכן הם נקראים גיבורי כוח. אדם יכול לעמוד בניסיון חד פעמי, אבל אם אדם רואה במשך שנה שלמה את שדהו מוזנחת או את כרמו נטוש והוא שותק - זו מעלה גבוהה, ומגיע לו על זה צל"ש. אולם יש לשאול: וכי מה יעשה אותו אדם? איזו בררה יש לו? והרי הקב"ה ציווה לשמור שמיטה, ומה החכמה והגבורה בזה?

הסביר את הדברים רבי זושא (והסברו מעוגן בדברי הספורנו), שהקב"ה ברא את העולם כך שצריך לעבוד את האדמה במשך שש שנים, ובמקביל הקב"ה טבע באדמה חוק, שהיא חייבת להניב פירות, ושבשנה השישית האדמה תשלש את היבול - לשנה השישית ולשנה השביעית ולשנה השמינית. זאת חוקיות בבריא, כמו החוק של המן, שירד כפול ביום שישי. כל זה נכון אם אדם שותק, אבל אם הוא פותח את פיו לשאול שאלות, יש צורך בפקודה חדשה ובציווי מיוחד כדי להשליש את היבול בשנה השישית, וכדי שהאדם יקבל את מה שהוא היה מקבל ממילא אם היה שותק. לכן האדם נתבע על זה שפתח את הפה ולא שותק. הוא נתבע על הפוטנציאל שלו, והוא נבחן בנקודות היכולת שלו, לטוב ולמוטב.

במדרש שיר השירים רבה (סוף פרשה ו) מסופר על חייט מציפורי ששמו יוסטא, שהתקבל אצל המלך והמלך החליט למנות אותו לדוכס. כששמעו בני ציפורי שיוסטא אחד התמנה להיות דוכס, התעורר ביניהם ויכוח: היו שאמרו שזהו יוסטא החייט, והיו שאמרו שזה אדם אחר. לבסוף אמר להם חכם אחד: כשהדוכס יעבור בשוק, שימו לב אם הוא מסתכל לכיוון מכונת התפירה שלו. אם כן - סימן שזהו יוסטא החייט שלנו... ואכן, כשהגיע הדוכס הוא הסתכל לכיוון מכונת התפירה, וכולם הבינו שזהו יוסטא החייט. אמר יוסטא לבני העיר: אתם תמהים על המינוי שלי? אני תמה יותר מכם! בעצם הייתי יכול להיות מזמן מה שנהייתי עתה. לפעמים אדם מקבל הזדמנות לממש את הפוטנציאל שלו, והוא צריך לנצל את ההזדמנות ולמצות את הפוטנציאל.

פרשת בחוקותי: שלום בינינו

אחת הברכות המובטחות לנו בפרשת בחוקותי היא שהקב"ה ייתן שלום בינינו. אנו נמצאים בעיצומם של ימי ספירת העומר. הגמרא ביבמות (סב ע"ב) אומרת שבתקופה הזו מתו שנים עשר אלף זוגות של תלמידי רבי עקיבא. האם אין בכך "כשל חינוכי" של רבי עקיבא? כיצד יכול רבי עקיבא להמשיך ללמד ולחנך לאחר כישלון שכזה? יתרה מזאת, הרי הגמרא ביומא (ט ע"א) אומרת שבית שני חרב על שנאת חינם, ורבי עקיבא חי בתקופה הסמוכה לחורבן הבית (רבן יוחנן בן זכאי היה רבו של רבי אליעזר הגדול, ורבי אליעזר היה רבו של רבי עקיבא), ממילא סיבת החורבן בוודאי הייתה ידועה לרבי עקיבא. הייתכן שהוא לא הפנים את חומרת החטא שבגללו חרב הבית?

המשנה במנחות (סח ע"ב) אומרת שהעומר מתיר את החדש במדינה ושתי הלחם מתירים את החדש במקדש, ואין מביאים מנחות קודם לעומר ואם הביא הרי זה פסול, ולעומת זאת אם הביא מנחה מן החדש קודם שתי הלחם - הרי זה כשר בדיעבד. בגמרא שם מובא שרבי טרפון שאל מה ההבדל בין הבאת מנחה קודם לעומר לבין הבאת מנחה קודם לשתי הלחם, ורבי יהודה בן נחמיה השיב לו שקודם לשתי הלחם החדש הותר מכללו אצל הדיוט, היינו שאנחנו יכולים לאכול מהתבואה החדשה, ולכן גם במקדש אם הביא מנחה מהחדש - הרי זה כשר בדיעבד, אבל קודם העומר גם אנו איננו יכולים לאכול מן החדש. ואומרת הגמרא ש"שתק רבי טרפון" ו"צהבו פניו של רבי יהודה בן נחמיה", שכן הוא הרגיש שהוא "ניצח" את רבי טרפון. וממשיכה הגמרא ומספרת שרבי עקיבא אמר לרבי יהודה בן נחמיה: "יהודה! צהבו פניך שהשבת את זקן? תמיהני אם תאריך ימים". ומסיימת הגמרא ומספרת שאכן "אותו הפרק פרס הפסח היה, כשעליתי לעצרת שאלתי אחריו: יהודה בן נחמיה היכן הוא? ואמרו לי: נפטר והלך לו". ושוב יש לשאול: היכן לימוד הזכות ואהבת החינם של רבי עקיבא?

אפשר להסביר שתלמידי רבי עקיבא לא שנאו זה את זה, אלא רק "לא נהגו כבוד זה בזה". המהר"ל אומר ש"כבוד" בגימטריה זה "לב", ולכן הם מתו במשך ל"ב ימים. רבי עקיבא מחפש את הרגישות והפרגון של התלמידים אחד לשני. כאשר התלמיד עונה לרבו והרב לא עונה לו, והתלמיד שמח שניצח את רבו - זה מה שמפריע לרבי עקיבא! על פי זה מובן מדוע רחל, בת כלבא שבוע, רצתה להינשא לרבי עקיבא, שהיה אנאלפבית וקירח, אף שכבתו של העשיר הגדול כלבא שבוע, בוודאי היו לה הצעות שידוכים מפתות הרבה יותר: אקדמאים, פרופסורים, מרצים, אנשי הייטק, בוגרי מכון לב או עובדים במכון הלב. אבל היא חיפשה את הלב! רחל מצאה ברבי עקיבא את הרגישות. הגמרא בכתובות (סב ע"ב) אומרת שרבי עקיבא היה "צניע ומעילי". לעומת זאת תלמידי רבי עקיבא לקו משום שלא נתנו תשומת לב אחד לשני, כמו רבי יהודה בן נחמיה שצהבו פניו על שהשיב על דברי רבי טרפון. כשהתורה אומרת "ונתתי שלום בארץ" - היא מתכוונת לשלום בינינו, בתוך עם ישראל, שלום שבא לידי ביטוי ברגישות ובאהבת חינם.